

21. 2. 2020

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Vyživovací povinnost a trestněprávní následky jejího neplnění

Následující text se věnuje problematice vyživovací povinnosti z pohledu civilního práva a rovněž z pohledu práva trestního v případě, že vyživovací povinnost není řádně plněna.

Vyživovací povinnost dle občanského zákoníku

Ve smyslu ust. § 910 a násl. zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále jen jako „OZ“ či též jen jako „zákon“) mají předci a potomci vzájemnou vyživovací povinnost, kdy na jedné straně stojí osoba povinná a na straně druhé zákonem taxativně vymezený okruh osob oprávněných, kterým svědčí ze zákona právo na plnění v podobě výživného, a to tehdy, jestliže oprávnění nejsou schopni se sami živit.

Mezi oprávněné, resp. povinné pak zákon řadí příbuzné v řadě přímé, u kterých vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti předchází vyživovací povinnosti prarodičů a dalších předků vůči dítěti, dále manžele, bývalé manžele a nakonec mezi oprávněné subjekty spadá také neprovdaná matka, resp. těhotná žena ve vztahu k povinnému - otci jejího dítěte.

Jelikož platí, že vyživovací povinnost vzniká povinným subjektům ex lege, není samo o sobě nezbytné, aby vyživovací povinnost a její rozsah byly určeny rozhodnutím soudu.

Rozhodnutí soudu je nicméně předpokladem případného exekučního vymáhání výživného, tudíž jestliže výživné není plněno dobrovolně, je nutné podat žalobu k civilnímu soudu a obstarat si exekuční titul. Nespornou výhodou soudního rozhodnutí o výživném je možnost exekučně vymáhat jak dlužné výživné, tak běžné výživné do budoucnosti.

Jestliže o výši vyživovací povinnosti nakonec bude muset rozhodovat civilní soud, pak takové rozhodnutí má pouze deklaratorní účinky, což má mj. návaznosti na některé trestněprávní aspekty neplnění vyživovací povinnosti.[\[1\]](#)

Vzhledem k deklaratorní povaze soudního rozhodnutí lze v souladu s ust. § 922 OZ přiznat výživné i ke dni zahájení soudního řízení, resp. v případě výživného pro děti i za dobu nejdéle tři let zpět od tohoto dne a v případě výživného pro neprovdanou matku a úhrady nákladů spojených s těhotenstvím a porodem nejdéle dva roky ode dne porodu.

Pro určení rozsahu výživného jsou dle ust. § 913 odst. 1 OZ rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného.

Jelikož poměry se mohou v čase měnit, zákon na tuto okolnost pamatuje a dle ust. § 923 OZ platí, že změní-li se poměry, může soud změnit dohodu a rozhodnutí o výživném pro nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti. V případě nesplnění těchto podmínek lze v případě změny poměrů měnit nebo zrušit vyživovací povinnost jen k návrhu oprávněného či povinného.

Samotná úprava výživného je ve značné míře koncipována jako úprava kogentní, neboť je dán veřejný zájem na zdraví, životu a uspokojování základních potřeb oprávněného, kterým je nezřídka

kdy dítě. Výživné je rovněž nepromlčitelné, nepřevoditelné a nelze se jej vzdát.[2]

Z pohledu výživného je potřeba rozlišovat samotné právo na výživné a jeho jednotlivé aspekty v podobě opětujících se plnění, neboť dle ust. § 613 OZ platí, že zatímco právo na výživné se nepromlčuje, práva na jednotlivá opětující se plnění promlčení podléhají.

Co se týče délky promlčecí doby práva na jednotlivá opětující se plnění výživného, ta činí dle ust. § 629 OZ tři roky, nicméně bylo-li takové právo přiznáno rozhodnutím orgánu veřejné moci, pak se dle ust. § 640 OZ promlčí za deset let ode dne, kdy mělo být podle rozhodnutí plněno.

K uvedenému nutno ovšem dodat, že prodloužená promlčecí doba v důsledku přiznání práva soudním rozhodnutím platí pouze na výživné přiznané za dobu minulou, zatímco výživné, jehož splatnost nastala až po právní moci vydaného rozhodnutí, se promlčuje v obecné tříleté promlčecí době.[3]

K výše uvedenému závěru je vhodné upozornit ve vztahu k výživnému pro děti na výrazně odlišnou předchozí právní úpravu platnou až do 31. 12. 2013, neboť dle ust. § 98 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb, o rodině, platilo, že bylo-li výživné pro děti přiznáno pravomocným rozhodnutím soudu, promlčovalo se opětující se plnění po deseti letech, kdy současně byla výslovně vyloučena subsidiární aplikace ust. § 110 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Osobně se domnívám, že zákonodárce nezačleněním ust. § 98 odst. 2 zákona o rodině do nového občanského zákoníku jednoznačně stanovil, že pro výživné pro děti a jeho promlčení neplatí odlišný režim, tedy výživné jiné než dlužné by se mělo promlčovat v obecné tříleté promlčecí lhůtě. Lze se nicméně setkat i s názory odlišnými.[4]

Uplynutím promlčecí doby ještě samo o sobě nedochází k promlčení soukromoprávního nároku a oprávněný se i po uplynutí promlčecí doby může s úspěchem svého nároku domáhat u civilního soudu, ledaže žalovaný vznesl v řízení námitku promlčení.

Otázkou promlčení se soud totiž nezabývá z moci úřední, nýbrž v souladu s ust. § 610 OZ pouze tehdy, namítne-li dlužník, že je právo promlčeno. Soud taktéž nesmí dlužníka poučit o možnosti podat námitku promlčení, neboť by se jednalo o zakázané poučení v oblasti hmotného práva.[5]

Pro úplnost závěrem dodám, že i v případě řádně vznesené námítky promlčení nedojde k zániku nároku, tento pouze nebude vymahatelný u orgánu veřejné moci a zůstane pouze tzv. naturální obligací. V případě dobrovolného plnění promlčeného výživného se v souladu s § 2997 OZ příjemce bezdůvodně neobohacuje a dlužník, který plnil promlčený dluh, nemá právo na jeho vrácení.

Trestněprávní následky neplnění vyživovací povinnosti

Neplnění vyživovací povinnosti má přesah i do trestního práva, neboť dle ust. § 196 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen jako „TZ“), ten, kdo v nedbalostní či úmyslné formě neplní svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, naplní skutkovou podstatu trestného činu zanedbání povinné výživy. Přísněji bude pachatel potrestán tehdy, jestliže svým činem vydal osobu oprávněnou nebezpečí nouze nebo byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

Z nadepsaného vyplývá, že se musí jednat o neplnění zákonem stanovené vyživovací povinnosti, tzn. nikoli povinnosti stanovené např. dohodou.

Dále platí, že trestný čin zanedbání povinné výživy spadá pod trestné činy trvající, tzn., že tento trestný čin trvá nepřetržitě po dobu, po kterou je udržován protiprávní stav, a to až do jeho ukončení. Nutno dodat, že se objevují též názory, že se jedná o pokračování v trestném činu,

nicméně tato otázka je spíše teoretická, která nemá pro obviněného přílišného významu.[6]

K dokonání trestného činu zanedbání povinné výživy dochází marným uplynutím lhůty na zaplacení splátky výživného za předcházející měsíc, což je rovněž rozhodující okamžik pro počátek promlčecí doby ve smyslu trestněprávní úpravy. Trestní zákoník pak vyžaduje ke vzniku trestní odpovědnosti neplnění vyživovací povinnosti alespoň po dobu delší než čtyři měsíce.

S ohledem na příslušnou trestní sazbu zaniká trestní odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 34 odst. 1 písm. e) TZ uplynutím tříleté promlčecí doby, resp. pětileté promlčecí doby v případě kvalifikované skutkové podstaty dle § 196 odst. 3 TZ, přičemž na rozdíl od civilního soudu orgány činné v trestním řízení k promlčení přihlíží ex offa, tedy i bez námitek obviněného.

V případě uplynutí promlčecí doby nelze v souladu s ust. § 11 odst. 1 písm. b) zákona č. [141/1961](#) Sb., trestní řád (dále jen jako „TŘ“), trestní stíhání zahájit a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno.

Zanedbáním povinné výživy se dle judikatury rozumí nejen neplnění výživného poskytovaného v penězích, ale i neplnění povinnosti vyživovat jiného v naturální formě a povinnosti zaopatřovat jiného, tedy neplnění povinnosti poskytovat dítěti stravu, ošacení, bydlení, pečovat o jeho zdraví a čistotu, vykonávat nad ním dohled a popř. opatřovat další prostředky potřebné pro jeho všestranný rozvoj.[7]

Při posuzování otázky, jak vysoké je výživné, jehož neplacením měl být spáchán trestný čin zanedbání povinné výživy, postupuje orgán činný v trestním řízení samostatně, a to i v případě vydaného civilního rozhodnutí, kterým byla stanovena výše vyživovací povinnosti, jelikož rozsah vyživovací povinnosti je určující při rozhodování o vině obviněného.

Otázku výše výživného tak řeší orgán činný v trestním řízení jako otázku předběžnou ve smyslu ust. § 9 odst. 1 TŘ, viz např. rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 26. 4. 2004, sp. zn. 3 To 88/2004:

„Při posuzování otázky, jak vysoké je výživné, jehož neplacením byl spáchán trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 TrZ, postupuje orgán činný v trestním řízení samostatně – tuto otázku řeší jako otázku předběžnou ve smyslu ustanovení § 9 odst. 1 TrŘ a řídí se přitom zákonnými hledisky stanovenými v § 96 odst. 1 zákona č. [94/1963](#) Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, třebaže o výši výživného, které je obviněný povinen platit, již bylo vydáno pravomocné rozhodnutí v občanskoprávním řízení soudem České republiky nebo soudem cizího státu.“

Při prokazování trestného činu zanedbání povinné výživy podle ust. § 196 TZ jsou orgány činné v trestním řízení vedle stanovení výše výživného dále povinny posuzovat, do jaké míry a v jaké výši byl povinný vůbec schopen platit výživné.

O trestný čin zanedbání povinné výživy totiž může jít pouze v tom případě, jestliže neplnění vyživovací povinnosti bylo zaviněné, a to ať už nedbalostně nebo úmyslně.

Co se týče povahy dlužného výživného, novelou trestního řádu, tj. zákonem č. [59/2017](#) Sb., účinným od 1. 1. 2018, došlo k doplnění ust. § 43 odst. 1 TŘ, kdy nově se rozumí pro účely tohoto zákona majetkovou škodou, jež byla poškozenému způsobena trestným činem, i dlužné výživné.

Novela má za následek, že nově lze uplatnit dlužné výživné v adhézním řízení jako škodu podle ust. § 43 odst. 3 TŘ a v rozsudku tak nově lze uložit povinnost nahradit škodu ve výši dlužného výživného.

Nadepsanou změnou došlo k výraznému posílení postavení oprávněného z dlužného výživného v trestním řízení, neboť dosud bylo možné uložit obviněnému povinnost hradit dlužné výživné pouze ve formě přiměřené povinnosti dle ust. § 48 odst. 4 písm. i) TZ.

Značnou nevýhodou takto uložené přiměřené povinnosti nicméně samozřejmě bylo, že tato nemohla představovat exekuční titul a případné její neplnění mohlo mít za negativní následek např. přeměnu podmíněného odsouzení na odsouzení nepodmíněné, nikoli však zahájené exekuční řízení.

Otázka úhrady výživného má návaznost na ust. § 197 TZ, neboť trestní odpovědnost obviněného zanikne, jestliže trestný čin neměl trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splnil v plné výši dříve, než soud prvního stupně počal vyhlašovat rozsudek.

Výživné je nutné uhradit v plné výši za období vymezené usnesením o zahájení trestního stíhání, není tedy nutné uhradit i výživné za jiné v usnesení neurčené období. Neuhrazené výživné v trestně nestíhaném období je v souladu s ust. § 12 odst. 11 TŘ považováno za další skutek.

K zániku trestní odpovědnosti by ovšem nemohlo dojít, jestliže by vyživovací povinnost byla splněna pouze z části, a to ani v případě uplynutí promlčecí doby u některých splátek dlužného výživného. Soukromoprávní námitku promlčení výživného tedy nelze v rámci institutu účinné lítosti využít a promlčení jednotlivých splátek výživného nemá vliv na zánik trestní odpovědnosti.[\[8\]](#)

Výjimku z nutnosti uhradit celé dlužné výživné představuje úhrada pouze části výživného v případě, že obviněný nebyl schopen podle svých výdělkových možností a schopností uhradit více. To platí i v případě, že mu byla civilním rozhodnutím uložena vyšší povinnost, neboť jak již bylo uvedeno výše, ke vzniku trestní odpovědnosti je nutné zavinění pachatele.[\[9\]](#)

JUDr. Lukáš Zárybnický,
advokát

e-mail: office@akzarybnicky.cz

[\[1\]](#) HRUŠÁKOVÁ a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.BECK, 2009, s. 1028 - 1052.

[\[2\]](#) Tamtéž.

[\[3\]](#) Srovnej rozsudek Najvyššieho súdu SSR ze dne 10. 2. 1971, sp. zn. 6 Cz 145/70.

[\[4\]](#) Srovnej HOBL, Jaroslav. *Aktuální problémy týkající se pohledávek na výživném na dítě* [online].

Bulletin-advokacie.cz., 9. 12. 2016 [cit. 3. 6. 2018]., K dispozici >>> [zde](#).

[5] Srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2007, sp. zn. 25 Cdo 2789/2006.

[6] Srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. 4 Tdo 1309/2015.

[7] Srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 27. 3. 1981, sp. zn. 11 Tz 9/81.

[8] Srovnej rozhodnutí č. [11/1984](#) Sb. rozh. tr., B 3/1983-16, SR 82/1995.

[9] Srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 3. 2013, sp. zn. 3 Tdo 1579/2012.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)